

Kisfaludy Turisztikai Fejlesztési Program

Idegenvezetők támogatása

Túrautak Neked

1. Túra: Óskori leletek, híres történelmi események, nagy királyok nyomában. Tata–Vértesszőlős–Esztergom–Visegrád

Készítette:

dr. Tövispataki Ferenc
idegenvezető

2020. október 1 -2021. március 4.

1. Túra: Óskori leletek, híres történelmi események, nagy királyok nyomában. Útvonal: Tata – Vértesszőlős – Esztergom – Visegrád (74 km).

1.nap:

Tatára már előző este érdemes megérkezni. Előzetes szállás foglaláshoz szállodák, panziók, vendég- és apartmanházak széles választéka áll rendelkezésre.

Mielőtt elindulunk, tegyünk egy kis történelmi összefoglalót:

A ma kb.23.400 fős város a Gerecse és a Vértes hegységet elválasztó Tatai-árok északnyugati kapuja, amely az Által-ér folyócska mentén fekszik. Az Által-ér átfolyik a város központjának számító 202 hektáros Öreg tavon, amelynek partján a város legjelentősebb látnivalója: az Öregvár, vagy Vizivár áll. Tata vagy a Miskolc nemzetség Tota nevű tagjáról kapta a nevét, vagy a név származhat Szent Istvántól is aki a nevelőjét, Deodatus grófot, a tatai bencés kolostor alapítóját, Tatának nevezte. Az Árpád korban királyi birtokként számon tartott település ezután a nagyhatalmú Csák nemzetség tulajdonába került. A mai vár elődjét a mocsaras területen elhelyezkedő sziklatömbre emelte a XIV. században Lackfi István nádor, új székhelyként. Az időközben Luxemburgi Zsigmondnál kegyvesztetté, majd "fővesztetté" vált főúrtól a királyé lesz Tata, és a kis vár helyén Zsigmond egy, a diósgyőri és a zólyomi vár mintájára készült, emeletes, négy saroktornyos várkastélyt emeltetett, zárt belső udvarral.

Mátyás király idején élte a vár és a város középkori virágkorát, aki a várat először késő gótikus, majd reneszánsz szellemben, az itáliai vízivárak mintájára átalakíttatta. Egyik kedvenc pihenőhelyén a belső termeket is átépítették gótikus, majd reneszánsz stílusban, amelyeket aranyozás, ékes faragások és szobrok díszítettek. A termekben álló pompás mázas kályhákból egy zöldmázás lovalgalakos kályhát sikerült a leletek alapján rekonstruálni, amely ma a vár lovagtermében látható.

A település két részét Tatát a várral, és a mellette fekvő Tóvárost az oklevelek külön említik, a törökidő alatt mindkettő nagyrészt elpusztult.

1727-ben gróf Esterházy József országbíró vásárolta meg a tata-gesztesi uradalmat, amely a "fraknói", grófi Esterházy család birtokközpontja lesz. A birtok berendezése az elmocsarasodott vidék lecsapolásával és telepes jobbágyok betelepítésével kezdődött, a kastély csak később épült fel. A gyorsan fejlődő település együttes a 18. sz közepére jelentős barokk mezővárossá fejlődik, Fellner Jakab, Grossman József építészek keze nyomán. A kapucinusok és a piaristák érkezésével fellendül az egyházi élet és művészet, a mezővárosban megindul a (piarista) gimnáziumi oktatás. Az 1867-es kiegyezés után fellendül az iparosodás, Tatát bekapcsolják a vasúti közlekedésbe. Esterházy Miklós megépíti az európai hírűvé váló tatai lóversenypályát és lóistállót, híres angol idomárokkal, ahol a 2. világháború után a Londoni Olimpiára készülő magyar csapat lovait is elhelyezték.

A két ikerközség Tata és Tóváros a XX. században folyamatos fejlődés után 1938.ban Tatatóváros néven egyesült, majd az idővel Tata névre keresztelt község 1954-ben modern városi rangra emelkedett. Tatán épült fel a Londoni Olimpia után a magyar sportélet egyik fellegetője az Olimpiai Edzőtábor az Angolkert és a Cseke tó mellett.

Öregvár, vagy Vizivár:

Túránkat itt kezdjük. A részben romos vár lenyűgöző, impozáns látványt nyújt az Öreg-tó partján, híres tóparti sétányán sokan gyönyörködnek a tó és környéke panorámájában. A vár kapcsolódik a Szent Korona hírhedt ellopásának történetéhez is.

Habsburg Albert magyar király özvegye, Erzsébet 1440-ben a koronát egy udvarhölgyével Kottanner Jánosnéval Visegrádról ellopatta, hogy fiát, a csecsemőt,

1. kép A Vizivár az Öreg-tó partján, Tata

2. kép A Tatai vár a tó felől

"utószülött" V. Lászlót Fehérváron királlyá koronázzák, így a korona egy éjszakát a tatai várban töltött.

A várban található a Megyei Múzeum, amit a tatai származású budai fajanszgyárosról **Kuny Domokos**ról neveztek el. Több állandó kiállításnak ad otthont, amit érdemes megtekinteni. A földszinten a vár történelmi makettjei után a római és középkori kőtárat és Tata középkori emlékeit ismerhetjük meg. Az emeleti lovagteremben az ebből a korból berendezési tárgyakkal együtt a híres lovagalakos kályhát láthatjuk. Az emeleti kiállító termek egyikében a tatai céhek történetét bemutató kiállítás kapott helyet.

A "Római szobá"-ban egyedülálló látványosság található, a Brigetióból (Ószönyből) származó, falképekkel díszített szobának, egy egykori festett teremnek teljes rekonstrukciója, amely több mint három évtizedes munka után nyílt meg a látogatók előtt. A Kr. u. 2. századból származó töredékeket leletmentés során találták 1961-ben. A pompeji stílusú falképek jelenetes mezői a görög mitológia témáit dolgozzák fel.

A felső emeleten található Főúri élet kiállítás az Esterházy család fényűző tatai életvitelét idézi meg, korabeli bútorokkal és festményekkel berendezett enteriőrök segítségével. A kiállítótérben további ritkaságok is láthatóak (pl. az angyal testű gályaromdísz). A kiállított tárgyak mellett fő hangsúlyt kapnak a tatai uradalom fajansz manufaktúrájában készült dísz tárgyak és használati edények, amelyek nem vitrinekben, hanem eredeti közegükben, pl. a terített asztalon jelennek meg.

3. kép Romok a vár udvarán

4. kép A romos Cifra-malom

A vár mögötti romkertben a **Várbörtön legendája** kiállítás és a **Szabaduló szoba** található a néhai börtön helyén. A további sétához felfrissülést nyújt a vári Múzeum presszó, és a Zsigmond Terasz & Pince, ahol olasz pizza különlegességeket fogyaszthatunk. A tó partján és a vár körüli sétánkon ellátogatunk a romos várfal melletti néhai Ferrando bástyára, a Rondellára, végül kisétálunk a várból a főbejárat kőhídján.

A vár mögött, a Váralja utcában a Várkanyar vendéglő egyik lehetőség Tata számtalan étterme közül egy kiadós főétkezésre. Aki nem akar sokat gyalogolni a város első felfedezéséhez, bezállhat a közelből induló városnéző kisvonatba. A vár melletti **Ciframalom** felújításra szorul, de még így is impozáns a malomárokából lezúduló víz, és a használaton kívüli hatalmas malomkerekek látványa. A malom előtt a járdán látható az egykori határkő, oldalain a bevésett Tata és Tóváros nevekkel. A Váralja úton vissza sétálva a felújított **Nepomucenus-malomban** található a magyarországi németiség tárgyi és szellemi kultúráját bemutató **Német Nemzetiségi Múzeum**. Az egykori vízimalom 1758-ban, Fellner Jakab tervei alapján épült, nevét a molnárok és vízen közlekedők védőszentjéről, Nepomuki Szent Jánosról kapta, aki a Prágai Károly híd mellett a Moldva folyóban halt mártírhalált.

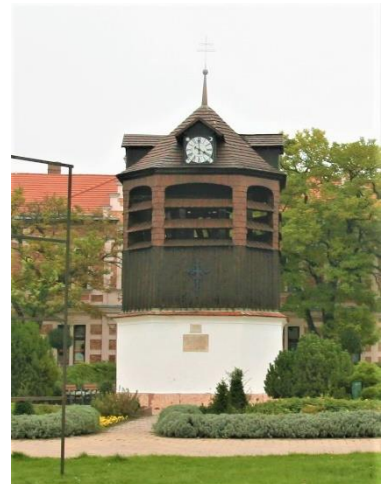
A közelben, a Bartók Béla utca - Ady Endre út sarkán áll a Szent Imre Tóvárosi Plébániatemplom, az egykori **Kapucinus templom**, és rendház. Az egyszerű külső pompás barokk belsőt takar, fő ékessége a gazdag faragású főoltár, a diadalív két oldalán épített mellék-oltárok és a Szent István országfelajánlását ábrázoló főoltár kép. A főút túloldalán, az Országgyűlés téren áll Fellner Jakab és Éder József ácsmester munkája a Kapucinus templom harangjának épült **Harangláb**. Jellemzősége, hogy faszerkezete vasszögek felhasználása nélkül készült el.

5. kép A Kapucinus templom, Tata

6. kép A bejárat

7. kép A Harangláb

Az Angolkert:

Az Ady Endre úton a Miklós - malom mellett jutunk el a romantikus Angolkertbe, a **Cseke tó** partjára. A kert (amely ma természetvédelmi terület) a 18. sz. második felében az Esterházy család nyári pihenő rezidenciájához épült. A feltörő források vize (Kék-forrás, Najád-forrás), a szép természeti környezet és a Cseke-tó közelsége kiváló helyszínt biztosított. Központi épülete az Öreg-tó partján álló Esterházy Kastélyhoz tartozó **Nyári Kastély (Lusthaus)**, Grossmann József tatai építőmester munkája. Egyedi szépségű a teraszlépcsője, amely a vízbe dobott kő által keletkező koncentrikus körök (félkörök) hatását kelti.

A kastély közelében található a **Szabadtéri színpad**, amely az 1930-as években a "Tata-Tóvárosi Júniusi hetek" nevű szabadtéri játékok révén országosan elismertté vált. A színpad kiépítése és a Magyar Királyi Operaház művész együttesének meghívása a zenét kedvelő Esterházy Ferenc nevéhez fűződik. Később a film számára is felfedezték Tata-Tóváros Angolkertjét, itt forgatták 1935-ben a Nem élhetek muzsikaszó nélkül (főszereplők: Jávor Pál, Somogyi Erzszi Gózon Gula), valamint 1940-ben a Tóparti látomás (főszereplők: Jávor Pál, Simor Erzszi, Tolnay Klári) című filmeket. Az Angolkert romantikájába illő **Török mecset** a 19. sz. közepén épült. Kazinczy Ferenc kétszer is meglátogatta az Angolkertet. Látogatásai emlékére állították fel a **Kazinczy padot** a Cseke-tó partján.

8. kép A Cseke-tó partja

9. kép Kiskastély előtt

A Cseke tó az egykori Jenő-malom tulajdonosáról kapta nevét. Tatát a „vizek városának” nevezik, mert területén hajdan bővizű források törtek a felszínre. A település emellett a "malmok városa" címmel is büszkélkedett, mivel a vízfolyások malmok egész sorának biztosították a működéshez szükséges hajtóerőt. A Tatabányán és környékén az 1987-ig folyó szénbányászat során - a bányajáratok szárazon tartása érdekében - a karsztvizet folyamatosan kiszivattyúzták a föld mélyéről. Ennek következtében az 1970-es évek elejére a tatai források sorra elapadtak, a malmok sem üzemelnek többé. (A források működésének megszűnése után itt fedezték fel a jelenleg a nagyközönség számára zárt Angyal-forrás és a Tükör-forrás barlangot.) A bányászat felhagyása után az egykori források vízhozama emelkedik, egyszer talán újra életre kelhetnek.

10. kép A Múromok az Angolkertben

11. kép Az apátsági romok, Angolkert

Tovább sétálva a Cseke tó partján a Tükör-forrás medre mellett elérkezünk a **Múromok**-hoz, amelyet az Esterházy család részére épített Charles Moreau francia építész az 1800-as évek elején a Vértesszentkereszti apátság 12. sz-i maradványaiból, és a Látó-hegyről előkerült 3. sz-i római-kori domborműves sírkövekből.

12. kép A Pálma Rendezvényközpont

Az Angolkert szélén található a Fellner Jakab építette **Esterházy Pezsgőgyár**. Ez Tata egyik ipari műemléke. A Hattyúliget utcai bejárat mellett áll Esterházy Ferenc **Pálmaháza**, ahová nyáron áthozták a kastélyból a citrom- narancs- és pálmafákat. Az épület zenés étteremként (kioszkként) működött, és volt egy bejárata a mellette álló Kristály uszodába. Az 1930-as években a tatai egyetemi és főiskolai hallgatók itt rendezték meg a híres Anna-bálokat. Ma Pálma Rendezvényházként működik.

Az Olimpiai Edzőtábor: A magyar sport egyik fellegvára. Az angolkert Baji út felőli részén 1948 májusában jelölték ki az Olimpiai Edzőtábor helyét, azért, mert Tata klímája hasonlított legjobban Magyarországon Londonéra. A sikeres 1948-as londoni olimpia után a tábort teljesen kiépítették, és 1951-ben adták át a sportolóknak, majd folyamatos fejlesztések eredményeképpen szálloda, konferenciaterem, tornacsarnok, futófolyosó, labdarúgópálya, öttusa lőtér, fedett uszoda, fedett teniszpálya is segíti a sportolók felkészülését.

Az Esterházy-kastély:

Visszatérve a várhoz, az Öreg-tó partján sétálva elérkezünk a kastélyhoz, amely 2018 óta a Nemzeti Kastélyprogram keretében felújítás alatt áll. (A kastély a II. világháborút követő államosítás után idegstanatóriumként működött.) A késő-barokk stílusban, díszesen kialakított, belső terekben gazdag kastélyt 1760-tól 16 éven át, gróf II. Esterházy Miklós (orosz nagykövet, majd testőrkapitány), és halála után fia gróf IV. Ferenc építtette a Tatán letelepedett Fellner Jakabbal, aki Bécsben is igen nagy sikert aratott a kastély tervével, ennek nyomán vált ismert és elismert tervezővé, aki később az ország számtalan helyén vezette a főúri építkezéseket.

A főépületet a földszintes kiskastély (a hajdani vendégek szállása), valamint a belső udvarról megközelíthető kocsiszín és az istálló veszi körül. A lakosztályok közül kiemelkedő a földszinti grófi lakosztály, ugyanakkor a legpompásabb helyiségei a főépület emeletén találhatóak, az eredeti állapotban megmaradt aranyozott és festett faburkolatú királyi díszebédlő, a grófné lakosztálya, valamint a hollandi csempés márványfürdőszoba.

13. kép Az Esterházy-kastély felújított szárnya

A kastélyban lakott több héten át 1809 októberében I. Ferenc osztrák császár és magyar király, Ludovika királynéval, akivel ide menekült Napóleon wagrami győzelme után, és itt írta alá a Schönbrunni békét. 1897-ben I. Ferenc József császár és magyar király, valamint II. Vilmos német császár is a kastélyban szállt meg a Tata környéki „Császármanőver” elnevezésű hadgyakorlat idején.

1921 októberében ide hozták a letartóztatott

utolsó magyar királyt, IV. Károlyt és feleségét az I. világháború utáni második sikertelen visszatérési kísérletük után. (Innen Tihanyba, majd Madeirá-ra, Funchalba szállították őket, ahol Károly 1922-ben spanyolnáthában elhunyt.)

A kastélyal szemben a Hősök terén álló volt zsinagógában található a **Görög-Római Szobormásolatok Múzeuma**. A kertjében felállított gránitkő az auschwitzi haláltáborba 1944-ben elhurcolt tatai zsidóknak állít örök emléket.

A Fazekas utcán tovább sétálva a Kálvária domb felé a 60-as szám a **Kőfaragó-ház**. A barokk stílusú műemlék épületben laktak egykoron az Esterházyak kőfaragó mesterei.

14. kép A Fellner Jakab kilátó

15. kép A Kálvária és a Kálvária-kápolna

Mögötte áll az 1939-ben épült 40 m magas sörétöntő torony. Építésekor a sörétöntés akkori technológiája szerint a lecseppenő ólomnak közel 40 m szabadesés kellett ahhoz, hogy végül felvegye a sörétgolyó alakját. A torony a sörétöntés technológiájának modernizálása óta idegenforgalmi célt szolgál, ma a **Fellner Jakab Kilátó**. 175 lépcsőfok vezet fel a kilátóteraszra, ahonnan pazar kilátás nyílik Tata és környékére. Mellette felsétálhatunk a **Kálvária dombra** ahol Schweiger Antal **Kálvária szoborcsoportja** áll. A **Kálvária-kápolnát** rokokó homlokzattal és huszártoronnyal Fellner Jakab építette a középkori Szent Ivánról, azaz Keresztelő Szent Jánosról elnevezett bencés apátsági falu plébániatemplomának romos szentélyéből. A török időkben elnéptelenedett falu eltűnt, a templom romossá vált, a kápolna építésekor a további részeit lebontották, mára csak restaurált alapfalai láthatóak. A domb alján, az Eötvös Lóránt Tudományegyetem kezelésében lévő természetvédelmi területen a **Szabadtéri Geológiai Múzeumban** megtalálhatóak Magyarország hegységeinek leggyakoribb kőzetei.

A Zsidó temető: A Kálvária-domb melletti Kálvária utcában található a magas kőfallal körülvett temető, amelyet 1740-ben nyitottak meg. Itt nyugszik **Farkasházy Fischer Mór**, a Herendi Porcelánmanufaktúra híres alapítója, valamint több más, a város gazdasági, társadalmi életében jelentős szerepet játszó családok tagjai is.

A Vértesszőlősi Őstelep:

Ezután autós kirándulást teszünk a Vértesszőlősi előember-telepre (7 km). Vértesszőlős mellett több mészkőbánya is található, az egyik mésztufabánya területén 1962-ben Pécsi Márton geográfus az ELTE diákjainak tartott terepgyakorlatán őskori maradványokat tartalmazó kőzetrétegre bukkant. A Magyar Nemzeti Múzeum és a

Magyar Tudományos Akadémia által indított ásatások során 1963 és 1968 között **Dr.Vértess László** régész vezetésével több, egymás feletti kultúrrétegben alsó paleolitikumi, kb. **350.000 éves előember-telepet** tártak fel, ahol egy előember (**Homo erectus seu sapiens paleo-hungaricus: "Sámuel", „Samu”**) nyakszirtcsontját, valamint két gyermekfogat, továbbá számos kőeszközt (pattintott kavicsszerszámot: "choppert"), tüzelési helyeket, őszállatcsontokat, iszapban megkövesedett őszállat-

16. kép Bőlénycsontok az őskori daraboló helyen, Vértesszőlős (fent)

17-18. kép Az előember lábnyoma és a rekonstruált koponya (jobbra fent)

19. kép A III-as lelőhely az előember lábnyommal és a koponyával

nyomokat tártak fel. Későbbiekben az őskori előember lábnyomát is megtalálták. A telep, az élőhely működése többször megszakadhatott, nagyobb kihagyásokkal az előember csoport vissza-visszatért a táborhelyre, az alsó és felső kultúrrétegek között mintegy 30 ezer év telhetett el. Az előember meggyújtani még nem tudta, de ismerte és használta a természetben talált, „elcsent” tüzet. Mivel faszén maradványokat sehol sem találtak, vélhetően zsírdús állati csontokkal táplálta a tüzet.

A Vértesszőlősi Őstelep igényesen kialakított, mintegy 38 hektáros parkosított szabadtéri múzeum, amely 1976 óta természetvédelmi terület. A lelőhelyek fölé védőépületeket emeltek. Így az állatok darabolóhelyén, az őskori "mészárszéken" talált csontok pl. bőlénycsontok, a különböző kultúrrétegeket bemutató pavilon, valamint a 350 ezer éves dagonyázó fölé emelt **Körpavilon** – ahol **az őseember lábnyom és koponyacsont** másolat is található – gazdag információs tábláival és anyagával segít visszatekinteni ebbe az érdekes, rég letűnt világba.

Következő célpontunk Esztergom 1.,10.,117 és 11. úton (47 km),

Esztergom:

A városba érve elhaladunk a déli városrész klasszicista stílusú, római katolikus **Szent Anna-templom**, közismert nevén **Kerektemplom** mellett, amelyet Rudnay Sándor hercegprímás kérésére Packh János az Esztergomi Bazilika első építészete tervezett és épített a római Pantheon mintájára azért, hogy alkalma legyen a bazilika nagyobb méretű kupolájának modellezésére a nagy munkálatok megkezdése előtt. A hercegprímás a templomot az Esztergomi Bazilika kicsinyített másának szánta, mivel érezte, hogy nagy álmát, a bazilika felépítését már nem érheti meg. Esztergomban első úticélunk az

Esztergomi Főszékesegyház megtekintése. A klasszicista, óegyiptomi stílusban 1822-1869 között épült bazilika Magyarország legnagyobb temploma, a városba vezető utakon már messziről látható. Felszentelése jóval az építkezés teljes befejezése előtt, de a templom főbb részeinek megépítése után, 1856. augusztus 31-én történt, erre az alkalomra komponálta **Liszt Ferenc** az **Esztergomi misét**, amelyet ő vezényelt. A felszentelésen Ferenc József császár és az egész bécsi udvar is részt vett.

A főszékesegyház a **Szent István téren** áll. Ezen a helyen már Szent István építtetett a Boldogságos Szűz és Szent Adalbert tiszteletére templomot, amelyet a 12. sz. végén tűzvész pusztított el. A Szent Adalbert-székesegyház III. Béla uralkodása alatt megújult, és sikeresen túlélte a várral együtt a tatárjárást. 1543-ban Szulejmán szultán elfoglalta Esztergomot, a kifosztott, részben lebontott templomból dzsámi és lőporraktár lett, amely az 1594-es sikertelen ostromban felrobbant. (Ebben az ostromban kapott halálos sebet Balassi Bálint). Esztergom 1683-as felszabadításakor a rommá vált székesegyházból csupán a Bakócz kápolna maradt épen. A 18. sz.-ban a romos vár közepén Mária Terézia Szent István király tiszteletére barokk templomot emeltetett. Ennek és az eredeti Szent Adalbert székesegyház elbontott romjainak helyén épült fel (1869) a mai bazilika, jóval szerényebb formában, mint ahogy azt Rudnay hercegrímás megálmodta. A Várhegyet teljesen lefedő egyházi központ makettje ma is megtekinthető a bazilika Panoráma termében. A Habsburg Birodalom legnagyobb egyházi központjának építését a bécsi udvar megpróbálta megghiúsítani, pénz hiányában végül csak a székesegyház, az Ószeminárium (Szent Adalbert Központ), a kanonokszori épületek, a Sötétkapu és az Érseki palota készült el. 1839-ben Packh Jánost, az építés vezetőjét otthonában az építkezés pénzéért meggyilkolták, ezután Hild József vezette a nagyszabású építkezést, aki módosított a terveken, így neki köszönhető a bazilika végső formája.

A Nagyboldogasszony és Szent Adalbert Főszékesegyház (v. Bazilika):

A bazilika felé sétálva lenyűgöz monumentális méreteivel. Az 5660 négyzetméter belső alapterületű bazilika 118 méter hosszú és 49 méter széles. Magassága az altemplomtól a kupola gömbjéig kerekén 100 méter, amivel jelenleg Magyarország legmagasabb temploma. A kupola erkélyére a bazilika bejáratától számítva (több szakaszban) összesen közel 400 lépcsőfok vezet fel. A kupola feletti gömb átmérője 2,5 méter, a kereszt pedig 7 méter magas. A timpanont tartó nyolc oszlop 22 méter magasba nyúlik, a főhomlokzat oldalaihoz kapcsolt harangtoronyok pedig 57 méternél végződnek. Altemplomában található az ország legvastagabb épített fala: 17 m, amely egyben Közép-Európa legvastagabb falrendszere is. A főszékesegyház előtt áll a Szent Koronával megkoronázott Szűz Mária: Magyarország Nagyasszonya szobra.

A főbejárat feletti latin felirat: "CAPUT MATER ET MAGISTRA ECCLESIAE HUNGARIAE", jelentése: "A magyarországi egyházak feje, anyja és tanítója".

Oszlopcsarnokában a négy építtető prímás Rudnay Sándor, Kopácsy József, Scitovszky János és Simor János hatalmas kőcímere látható, valamint Szécsi Dénes bíboros, Hunyadi János kormányzó, Nagy Lajos király és Telegdi Csanád érsek szobrai állnak.

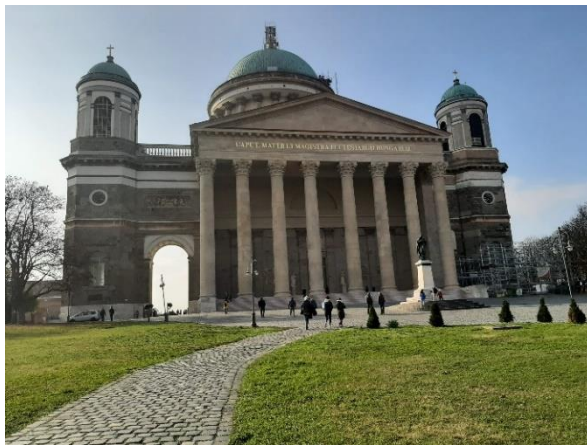
A melléktornyokat összekötő boltívek feletti domborművek bal oldalon az alapkövetélt, a jobb oldalon a felszentelést örökítik meg. A főbejárat csak nagy egyházi ünnepek, illetve a papszentelések szentmiséin van nyitva, a templomot a bal oldali bejáraton látogathatjuk meg. Az Altemplomba, a Kincstárba és a Kupolába a belépőjegyet a bejáratnál szemben lévő a pénztárnál válthatjuk meg.

Az Altemplom:

57 lépcsőn jutunk le a grandiózus, óegyiptomi stílusú altemplomba, amelynek bejáratánál az **Elmúlás és az Örök Élet** hatalmas szobrai állnak (Andreas Schroth szobrász művei).

Az altemplom kriptájában kiemelkedő fontosságúak azok a sírfülkék, amelyeket a középkori templom romjaiban talált főpapi sírkövek díszítenek. pl.: **Vitéz Jánosé**, aki Mátyás királyt nevelte, **Szécsi Dénesé**, aki Mátyást megkoronázta. A belső **Rotundában** középen, a bejáratlal szemben helyezték végső nyugalomra az 1991-ben Mariazellből hazahozott legutolsó primás- esztergomi érsekünket, **Mindszenty Józsefet**. A mind a náci (nyilas) rémuralom, mind a kommunista diktatúra ellen elszántan fellépő főpap márványtábláját számtalan koszorú, emlékszalag, virág díszíti. Sírját magyarországi látogatásakor (1991.08.16) **II. János Pál pápa** is felkereste.

A Rotunda falában körben hercegprimás-érsekeink vannak eltemetve a 19. sz. eleje óta. A kripta nyugati oldaltermében kapott helyet Csernoch János hercegprimás monumentális síremléke.

20. kép A Bazilika főhomlokzata, Esztergom

21. kép Mindszenty bíboros síremléke az Altemplomban

22. kép Liszt Ferenc emléktáblája

Az altemplomból visszatérve, Liszt Ferenc és II. János Pál pápa márvány emléktáblái mellett néhány lépcsőn fellépve a bazilika főhajójába jutunk.

Az Esztergomi Bazilika belső tere:

23. kép A Bazilika orgonája

Az orgona:

A templombelső főbejárat felőli, keleti oldalának karzatán helyezkedik el az orgona, amelyet Ludwig Mooser épített. Carrarai márványból készült korlátján Szent Dávid (Wales védőszentje), Szent Cecília és muzsikáló angyalok szobrai állnak. Az orgona ötmanuális, pedálos, 146 regiszteres, ebből 90 regiszter működik. 1856. augusztus 31-én avatták fel Liszt Ferenc Esztergomi miséjével.

A belső térben elsőnek a főoltárkép, a világ legnagyobb, egy vászonra festett oltárképe, **Michelangelo Grigoletti** velencei művész alkotása vonja magára a figyelmünket, amelyet hamarosan közelebbről is megtekintünk. A templomhajóban két oldalkápolnát találunk, az északi, **Szent István vértanú kápolnát**, amely a turista látogatás idejében az imádkozni kívánó hívek számára van csak nyitva, és a déli **Bakócz-**

látogatás idejében az imádkozni kívánó hívek számára van csak nyitva, és a déli **Bakócz-**

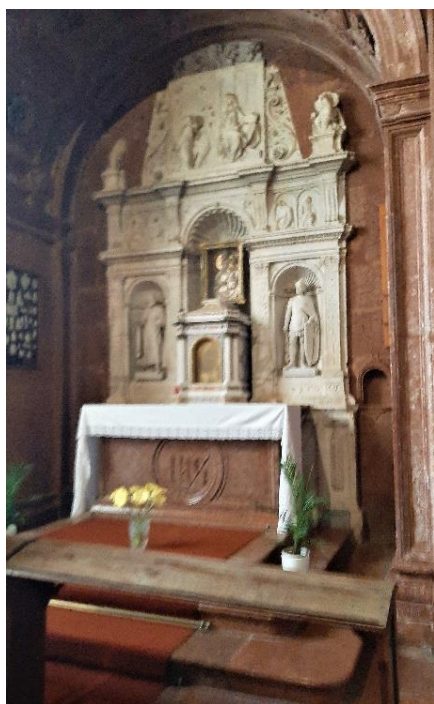
kápolnát. Felettük **Johann Meixner** domborműveit helyezték el: **Jézust a gyermekek között**, ill. a Bakócz-kápolna fölött **Jézus bevonulását Jeruzsálembe**.

A Bakócz-kápolna

24. kép A Szent István vértanú kápolna

az országban uralkodó rossz közállapotok miatt a főurak ellen fordult, és Dózsa György vezetésével történelmünk legvéresebb parasztháborújává változott. Ez ellehetetlenítette

25. kép A Bakócz kápolna Mária oltára

A középkori Szent Adalbert székesegyházhoz csatlakozó kápolna Bakócz Tamás érsek sírkápolnájának készült a XVI. század elején. Bakócz, egy kerékgyártó jobbágy fia, mesébe illő karriert futott be a papi pályán, különleges diplomáciai képességei folytán. Mátyás király szerény kancelláriai jegyzője a királynak adott kiváló katonai tanácsai révén a király bizalmasává és győri püspökké emelkedett. Innen az egri püspöki rang következett, majd egy alku folytán esztergomi érsek lett. Nemzetközi elismertségének első nagy lépéseként II. Gyula pápa Velence támogatásával bíborossá, majd 10 évvel később konstantinápolyi pátriárkává nevezte ki (utóbbi cím névleges volt, hiszen Rómának nem volt valós egyházi szervezete Konstantinápolyban, azaz a török szultán székhelyén, Isztambulban, de a cím birtokosa a pápa utáni második legmagasabb rangú főpaprak számított). Bíborosként jó eséllyel vett részt a pápaválasztáson, de Giovanni di Medici-t (X. Leót) választották meg. Az új pápa a török elleni kereszties hadjárat vezetését bízta rá. A pápai bulla hívó szava ellenére a parasztság és a plebejusok Budán összegyűlt serege a kilátástalan életkörülményeik és az országban uralkodó rossz közállapotok miatt a főurak ellen fordult, és Dózsa György vezetésével történelmünk legvéresebb parasztháborújává változott. Ez ellehetetlenítette az ország későbbi hathatós védekezését a török hódítás ellen. Bakócz hatalma csúcsán, óriási vagyona révén kiváló itáliai reneszánsz mesterekkel méltó síremléket tervezett magának. A Bakócz, avagy Mária-kápolna csodával határos módon túlélte a török megszállást, Esztergom 1669-es felszabadításakor az egyetlen épen maradt felszentelt helyként, itt tartották a keresztény hadak "Te Deum", hálaadó miséjét. Az új székesegyház építéskor Packh János **1600 számozott darabra szétszedve** beépítette az új főtemplomba, megmentve ezzel az eljárással az utókornak Európa legészakibb, épen maradt reneszánsz kápolnáját. A vörös márványból épített kápolna eredetileg nem állt messze jelenlegi helyétől, csak a tájolása volt eltérő. A török uralom idején a reneszánsz belső díszítést faragó Andrea Ferrucci fiesolei szobrász carrarai fehér márvány oltárát díszítő szobrai összetörték és a kápolna mecsetként működött 1543 és 1683 között, kriptájába a törökök temetkeztek. Az oltár elé helyezett oltárasztal (menza) feletti három oltárfülkében eredetileg középen egy Madonna-szobor, a két oldalfülkében pedig

valószínűleg női szentek alakjai álltak. Ezeket a törökök pusztították el. Ehelyett egy Máriapócsi Fekete Máriához hasonló bizánci stílusú kegykép látható középen, amely a 18.sz-i várparancsnok ajándéka. Mellette jobbra az oltárfülke keretén látható megcsonkított dombormű, Bakócz Tamást ábrázolja a Madonnához könyörgő térdeplő alakban. Az oldalsó fülkébe a 19. sz-ban helyezték el Szent István és Szent László szobraikat.

Az e fölötti sávban az evangélisták megcsonkított domborművei láthatók. Az oltár fölötti félköríves oromzaton, középen jól kivehető a szintén sérült angyali üdvözlés márvány reliefje, és a két oldalt térdeplő angyalok alakjai.

A kápolnából kilépve elénk tárul a szentély és a főoltár monumentális látványa, elsőnek ezt tekintjük meg:

26. kép A szentély és a főoltárkép a főhajó végén

27. kép A főoltárkép: Mária mennybevitele

A szentély:

A templom belső szintjénél tizenegy lépcsőfokkal magasabban helyezkedik el a szentély, a kazettás diadalív elválasztja a főhajótól. A főoltár fölötti mennyezet freskója a Szentháromság diadalát ábrázolja. A carrarai, többszínű márványból készült főoltáron balról jobbra Szent Márton, Szent Gellért a kis Szent Imrével, Szent Adalbert és Boldog Mór pécsi püspök életnagyságú szobrai állnak.

A főoltárkép Mária mennybevételét ábrázolja, ami 13,5 méteres magasságával, és 6,6 méteres szélességével a világ legnagyobb egyetlen vászonra festett oltárképe. A festőnek a megrendelés szerint Tiziano Vecellionak a velencei Frari ferences templomban lévő festményét, a Mária mennybevételét kellett volna felnagyítania, ám az

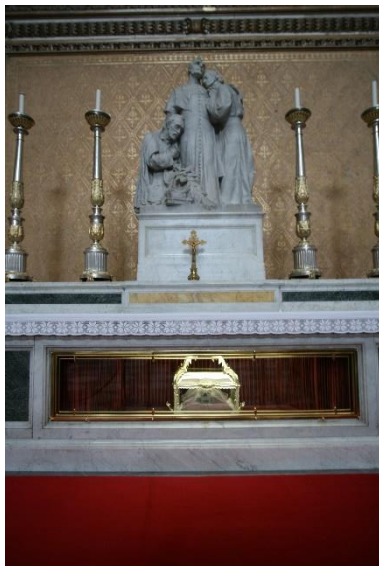
eltérő arányok miatt változtatások váltak szükségessé, és ezt Michelangelo Grigoletti sikerrel megoldotta.

A szentélyben látható baldachinos, színes márványlapokból álló hercegprimási trónt Simor János érsek készítette. Két oldalon huszonkét darab, tömör tölgyfából készült, dús faragású kanonoki stallum áll, a szószéket a Jó Pásztor képével díszítették. A szembe miséző oltár arany-ezüstszínű előlapján az Utolsó vacsora domborműve látható.

A főoltár előtti kereszthajóban 3-3 mellékoltárt találunk. Bal oldalon középen a fehér márványból készült **Szent Kereszt oltár**on, a márvány tabernákulum tetején, Isten szeme látható kerubokkal, míg két oldalán térdelő angyalok gyertyát tartanak. Fölötte Michelangelo Grigoletti Golgota című alkotása, mely a festő egyik jelentős műve: Jézus megváltó kereszthalálát jeleníti meg. A festő sajátosan oldotta meg a paradicsomi bűnbeesés és a megváltás kapcsolatát: a kereszt tövében ábrázolt koponya és csont helyett ő Ádámot és Évát festette a kép bal sarkába a Feltámadáskor. Ádámot homlokára tett kézzel, tette súlyosságának tudatára ébredve, Évát pedig összetett kézzel, könyörgő tekintettel a keresztre feszített Krisztus felé.

A központi mellékoltártól balra a **Jézus Szíve oltár**, fölötte Krisztus feltámadása oltárképpel, jobbra a **Szent József oltár**, Jézus születése oltárképpel látható. A kupola alatti térben, a szentély felé nézve látható főpapi öltözetben, a baljában könyvet tartó, **Pázmány Péter érsek**, a "Bíboros Ciceró" carrarai fehér márványból készült szobra, az ellenreformáció nagy bíboros politikusa, aki a 17. sz-ban újra katolikussá tette Magyarország jelentős részét. Az általa alapított számtalan egyházi intézmény közül megemlíteném a bécsi Pázmánium (Pazmanaeum) papnevelde és a róla elnevezett magyar tudomány-egyetemet, akkor még csak a hittudományi és bölcséleti karokkal.

Az átellenes pilléren **Simor János bíboros szobra** áll. Simor vizsgáló tekintettel néz fel a szépen díszített kupolára, baljában a bazilika oszlopcsarnokának rajzával, amit ő készített el.

28. kép A Magyar szentek oltára a Szent Jób egykori tartójával

A jobb oldali mellékhajó középső oltára a **Magyar szentek oltára**. Oltárképe: Szent István felajánlja az országot Szűz Máriának, a képen István mellett Gizella és Szent Imre térdel. Érdekesség, hogy a háttérben a Bazilika mai formájában látható. Az oltár melletti két oszlopon Árpád-házi Szent Erzsébet és Szent Margit szobra áll. Az oltáron látható szoborcsoport a három kassai vértanút: Kőrösi Márk esztergomi kanonokot, Pongrác István és Grodecz Menyhért jezsuitákat ábrázolja, akiket egy hitvita nyomán végeztek ki II. Rákóczi György hajdúi. Ereklük abban az ezüstvázas tartóban láthatók, amelyekben korábban a Szent Jóbba őrizték. A budapesti Szent István Bazilikában található Szent Jób jelenlegi ezüstműből és csiszolt üvegből készített neogótikus ereklyetartója a 19. sz-ban készült.

A mellékhajóban található még a **Szent Adalbert oltár**, felette Vajk megkeresztelése oltárképpel, ill. jobbra a **Szent Márton mellékoltár** található.

A kupola belülről:

A templomhajó közepét elfoglaló négyzet alakú tér fölötti kupola magassága 71,5 méter, átmérője 33,5 méter. A négy boltíven nyugvó kupoladob peremének latin felirata Szűz Mária örömteli mennybemeneteléről emlékezik meg: „Assumpta est Maria in Coelum Gaudet Angeli” (Mária fölvetetett a mennybe, örvendeznek az angyalok).

A kupola csegelyeiben a négy nagy nyugati egyházatya: Szent Ambrus, Szent Ágoston, Szent Jeromos és Nagy Szent Gergely pápa freskószerű képei láthatóak.

A Főszékesegyházi Kincstár:

Az emeleten lévő Főszékesegyházi Kincstárhoz a Bazilikában jelenleg is folyó, négy ütemű felújítás egyik eredményeként lifttel is felmehetünk. Gyűjteménye Közép-Európa egyik leggazdagabb egyházi műtárggyűjteménye, amelyben a főszékesegyház páratlan értékű liturgikus eszközei – ismerve Magyarország hanyatott sorsát - egyben kiemelkedő

29. kép A Koronázási eskükereszt.
(A Főszékesegyházi Kincstár engedélyével, Fotó: Mudrák Attila)

történelmi, egyháztörténelmi jelentőséggel is bírnak. A gyűjteményt többször megrabolták, egyes darabok eltűntek a történelem viharában. A középkori leltárak elégték, vagy elvesztek, a legrégebb leltár 1528-ból való. A 150 évig tartó török időkben 13-szor kellett a kincseket új, biztonságos helyre menekíteni. A kincsek között megtalálhatóak a műpártolás és műgyűjtés során vásárolt műalkotások, és a főpapi méltóságok személyes értékei is. A teljesség igénye nélkül, feltétlenül említést érdemel néhány csodálatos műkincs a legértékesebbek közül. (A Kincstárban fénykép és videofelvételek készítése nem megengedett, a műkincsek fotóit a Kincstár bocsájtotta rendelkezésemre, és engedélyezte felhasználásukat a túraleírásban.)

A Koronázási eskükereszt:

Felső része, 27,5 cm magas, 13. századi munka.

Gombját és talpát Pázmány Péter esztergomi érsek készítette, illetve újjátta fel a 17. sz. közepén. A kereszt mindkét oldalát borító sűrű filigránmunkát gyöngyök és drágakövek díszítik. A száruk metszésénél közepén Krisztus keresztfájának egy apró darabját foglalja magában. A koronázási jelvények közé tartozik, mert erre tették le a magyar királyok a királyi esküt a 13. sz. óta. Korát tekintve régebbi, mint az Országalma és a Koronázási kard.

30. kép A nagyobbik Zsigmond serleg (balra) 31. kép A Corvin serleg (jobbra) (A Főszékesegyházi Kincstár engedélyével, Fotó: Mudrák Attila)

A három gótikus szarvserleg:

Az őstulok szarvából készült három gótikus serleg közül kettő Zsigmond király, a Corvin serleg Mátyás király ajándéka. A nagyobbik Zsigmond serleg a Német v. Teuton lovagrend Nagymesterének Ulrich von Jungingennek az ajándéka, aki Zsigmond segítségét szeretne volna megnyerni a Lengyel Királyság elleni háborúhoz. A serlegek arany talpon ill. griffmadárlábakon állnak. A szarvak gazdag aranyozásúak, az övek, pántok, foglalatok címerekkel, gótikus levélmintával díszítettek.

Csúcsukon és fedelükön miniatűr szobrok, váracskák, díszes fogantyúk találhatóak. Az eredetileg rituális ivásokra, asztaldíszre szánt szarvserlegekben a Főszékesegyház a három szent olajat tárolta: a krizmát, a keresztelendőök olaját és a betegek kenetét évszázadokon át. Simor primás restauráltatta őket, utána kerültek a Kincstárba.

32. ábra Suki Benedek kelyhe (A Főszékesegyházi Kincstár engedélyével, Fotó: Mudrák Attila)

Suki Benedek kelyhe:

A kincstár gótikus, filigrános díszítésű és barokk-rokoko kelyhei közül kiemelkedik a 27 cm magas Suki-kehely a világ egyik legdíszesebb gótikus kelyhe, valószínűleg egy kolozsvári ötvös munkája. Díszítését a figurális és zománcos felületek mesteri elosztása jellemzi. Talpa hatkaréjos, ezt sodronyzománcból készült virágos mezők díszítik. Az egyik mezőben látható Suki Benedek családi címere is. A talpon, a kehely szárán és gombjain harminc kis gótikus fülke található. A fülkékben szentek és angyalok részletesen kidolgozott alakjait látjuk. A kehely alsó részén, a kosáron lévő hat kör alakú medallion Jézus történetének fontosabb eseményeit mutatja be: az Angyali Üdvözlés, az Örvendetes Istenanya a gyermek Jézussal, a Betlehemi három királyok vízkereszt jelenete, A sebeit mutató Krisztus ábrázolása, A Kálvária (A megváltó kiömlő vérének az angyal fogja fel egy kehelyben. A kereszt tövében a Szűzanya és Szt. János apostol látható), és a Pietà (a keresztről levett Krisztust ölében tartó, fiát sirató Mária ábrázolása). A kelyhet gótikus minuszkuláris

(kisbetűs) feliratok díszítik, a sík területeket sodronyzománcból készített virágos mezők ékesítik. A feliratból megtudjuk az adományozó erdélyi nemes Suki-családba tartozó Benedek nevét. Benedek pereskedett Geréb Miklós gyulafehérvári püspökkel, ám a pert elveszítette. A püspök haragjától tartva, ezzel a nagyon értékes kehellyel engesztelte ki 1437-1440-körül, így a kehely a gyulafehérvári székesegyházé lett. 1557-ben az esztergomi érsek és káptalan főtemplomának kincstárát a török elől Nagyszombatba menekítették, ott kerülhetett az Esztergomi Kincstár tulajdonába.

Mátyás király kálváriája:

a gyűjtemény legértékesebb kincsét 213 igazgyöngy és 63 drágakő (smaragd, rubin, zafír, gyémánt) díszíti. Az 5411 gramm tiszta aranyból készült 72,5 centiméter magas Kálvária felső része Párizsban készült 1402-ben, gótikus stílusban. Eredetileg Merész Fülöp burgundi fejedelem kapta feleségétől Flandriai Margittól újévi ajándékként, amely később Zsigmond magyar király és német-római császárhoz került, Bajor Izabella francia királyné ajándékként. Zsigmond kincstárát Mátyás király megörökölte. A Kálvária eredeti talpazata ismeretlen, a most láthatót Mátyás király készítette 1469 után. Erre az időszakra utal a reneszánsz stílusú vázázás alsó felépítmény 3 szfinx szobra is, mert a kezükben tartott Mátyás címerben már látható a cseh oroszlán, ekkor koronázták Mátyást cseh királlyá. Az alsó rész nagy valószínűséggel Antonio Pollaiuolo firenzei szobrász-ötvös esetleg Verocchio munkája. A fölötte lévő gótikus rész 2 emeletes, középen Jézus áll a szégyenoszlophoz kötve egy fülkében, amelyet három pillér tart. A tartópillérek fülkéiben ószövetségi próféták szobrai láthatók.

A fülke felett a Golgota hegyén a megfeszített Jézus, a kereszt lábánál a fájdalmas Szűzanya és János apostol szobrai állnak. A keleti gyöngyökkel, drágakövekkel, tűzzománccal gazdagon díszített, finoman megmunkált Kálváriában harmonikus egységbe forr a gótika és reneszánsz mesteri alkotása.

Mátyás halála után házasságon kívül született fiához, az állandó pénzzavarral küzdő Corvin Jánoshoz került, aki a Kálvária-keresztet (más kisebb ötvöstárgyakkal együtt) Bakócz Tamásnak, az akkori egri püspöknek 5200 arany forintért elzálogosította. Visszaváltani sohasem tudta, végül Kinizsi Pál országbíró előtt odaajándékozta a főpapnak. Bakócz Tamás már mint esztergomi prímás- érsek több más műdarabbal együtt az Esztergomi Főszékesegyházra hagyományozta a keresztet.

A Mindszenty József emlékszoba

Külön teremben található az emlékszoba, amely az utolsó hercegprímás életének egyes állomásait örökíti meg, egész életén át tartó küzdelmét a független Magyarországért, közben bemutatva egyes használati tárgyait.

34. kép Rudnay prímás álma az esztergomi egyházi központra

félköríves ablakból a dunai panorámát csodálhatjuk meg, az itt található kávézó igazi felfrissülést nyújthat, amit már nagyon kiérdemeltünk. Ha tovább sétálunk a kupolához vezető feljáróhoz érkezünk.

A Kupolakilátó:

Néhány lépcső után az alsó kupoladobhoz érünk el, körbe járva a 33,5 méter átmérőjű kupolát, felkapaszkodhatunk a Kupolakilátóhoz, ahonnan tiszta időben egészen a Tátra csúcsaiig is elláthatunk. Lélegzet elállító kilátás tárult elénk, a Duna túlpartján Párkány épületei állnak, láthatjuk a Pilis hegyeit, letekinthetünk Esztergomra, a Királyi Palotára, vagy a Szent István térre. A Kupolakilátó mellett látogatható még a Bazilika déli tornya, ahol a Bazilika három harangja közül az 5800 kg súlyú Nagyboldogasszony harangot lehet megtekinteni, az ország harmadik legnehezebb harangját. A Bazilika Kupolakilátójától – a

33. ábra Mátyás király kálváriája (A Főszékesegyházi Kincstár engedélyével, Fotó: Mudrák Attila)

A Panoráma terem:

A Kincstár megtekintése után lépcsőn, vagy az újonnan elkészült liften felmegyünk a második „emeleten” található Panoráma-terembe, amely valamikor a Prímási Levéltárnak adott otthont. Itt, a Bazilika építéstörténetéről szóló kiállításon látható, a Rudnay érsek által eredetileg megálmodott grandiózus magyar egyházi központ makettje a bazilikával. A középső teremben a

látogatók által elérhető legmagasabb pontról – közel ötszáz lépcső vezet le a 100 méterrel mélyebben fekvő helyiségekbe, az Altemplom termeibe.

Az Esztergomi Vár:

A Bazilika mellett található a romjaiból folyamatosan megújuló **Esztergomi Vár**, az ország első kővára. Az esztergomi Várhegyen magasló Királyi Palota feltárását, renoválását folyamatosan végzik, a közeljövőben is számos, új, eddig még nem látogatható részletet tesznek bemutatathatóvá. (A jövő számára nagy jelentőségűek lehetnek a reneszánsz freskó feltárások: egyikük valószínűleg az ifjú Botticelli műve).

A vár és a palota rövid története:

A Várhegy évezredek óta stratégiai jelentőséggel bírt, a kelta település helyén emelt római tábor, Solva nyomaira is rábukkantak a régészek. A honfoglalás után Géza fejedelem az esztergomi Várhegyet választotta állandó székhelyéül. Itt született Vajk, a későbbi Szent István király, itt keresztelték, és koronázták meg. Ő alapította a Szent Adalbert tiszteletére emelt első székesegyházat az ispánsági váron belül. A tűzvészben elpusztult várat a templommal együtt III. Béla a 13. sz. végén újjáépítette, és jelentősen kibővítette a palotát, késő román, kora gótikus stílusban.

IV. Béla a tatárjárás után udvarával Budára költözött, a palota az érseké lett. A 15. sz. ban a nagy reneszánsz érsek, Vitéz János, Bakócz Tamás, Szathmáry György idejében a palota jelentős átalakításokon ment át, és ekkor élte virágkorát. Mátyás király halála után, özvegye Beatrix királyné is itt lakott.

A mohácsi vész után a várat Szulejmán elfoglalta, a 150 éves török megszállás alatt a folyamatos végvári ostromok alatt a vár súlyos károkat szenvedett, falai alatt esett el Balassi Bálint költőnk 1594-ben. Az 1683-ban felszabadult vár a Rákóczi szabadságharc alatt teljesen lepusztult, így kapta vissza később az érsekség Mária Teréziától. A 19. sz-i építkezéseken a hajdani falat alkotó kövek egy részét felhasználták, a század végére már csak a Szent István terem állt.

A palota restaurációja:

A régészeti feltárások az 1930-as években kezdődtek csak meg, a helyreállítást Lux Géza építész végezte. A teljesen föld alá került palotán folyamatosan dolgoztak a restaurátorok, a palota elpusztult részeinek részleges restaurációjára 1997 és 2000 között került sor, a Fehér-torony tetején az új teraszt 2009-ben adták át a látogatóknak. 2015-re készült el a palota és a múzeum teljes körű felújítása, a várkápolna is megújult és már látogatható. Az állandó kiállítások betekintést nyújtanak az esztergomi vár történetébe, sétálghatunk a vár ősi folyosóin, termeiben, megnézhetjük a várfürdőt, a néhai konyhát, és ciszternát, bekukkanthatunk a várbörtönbe, és megcsodálhatjuk a hajdani lovagtermet. A termekben pedig aranyból készült víztartó edény, fűszerpolc, kardok, pallosok, pajzsok, cserépbombák, puskák, lovagi páncélzat, gazdag érmegyűjtemény várja a látogatókat.

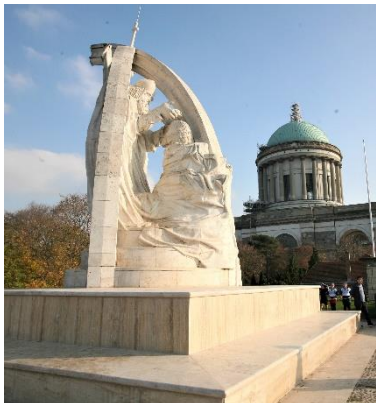
A Fehér-torony kilátójából páratlan panoráma nyílik a környékre. A toronyhoz csatlakozó toldaléképületben lévő boltozatos **Szent István teremről** sokáig azt hitték, hogy Szent István születési helye, valójában ez Magyarország legépebben megmaradt 12. sz. végi lakótere, kivételesnek számító boltozatával és szépen faragott oszlopfőivel, III. Béla idejéből. A terem a 15. sz. közepétől öltözőként kapcsolódott **Vitéz János hideg vizes és izzasztókamrás fürdőjéhez**, majd a 16. sz. végétől raktárként használták. 1874-ben kápolnává alakították át, mert azt hitték, hogy itt született István király, de a 20. sz-i renováláskor visszaállították korábbi állapotába.

A mellette álló lakótoronyban található a **Trónterem, vagy Beatrix terem**. Mátyás király felesége a király halálát követően 10 éven keresztül az esztergomi palotában lakott.

Innen 12. sz-i kettős román stílusú kapuzat vezet a **Studiolóba**, amelyet az Erények freskójának terméként is neveznek. Valaha Vitéz János érseki dolgozószobája, azaz Studiolója volt. Az 1934-es munkálatokkor, a törmelék kiemelése során – akkor még ragyogó színben – előbukkant a festett árkádívek alatt ábrázolt négy, úgynevezett sarkalatos erény (Okosság, Mértékletesség, Erősség, Igazság) allegorikus falképe. A művészettörténészek véleménye szerint egyik freskóját, a Mértékletesség allegóriáját az itáliai korai reneszánsz egyik legnevesebb művésze, **Sandro Botticelli** festette fiatal korában. Az újabb vizsgálatok egyre több bizonyítékkal támasztják ezt alá. A többi mű valószínűleg az ő követőitől származhat. A Studiólóból északi irányba egy félkörívesen boltozott átjáró nyílik a trónterembe, amit a feltárók Beatrix teremnek neveztek el. Ez a terem a Szent István terem felett helyezkedik el.

A Királyi Kápolna vagy Várkápolna:

A Studioló előtti folyosón a királyi család magánkápolnájába, a későbbi Várkápolnába lehet eljutni. Ez III. Béla esztergomi palotájának legszebb maradványa, amelyet szintén az 1934. évi ásatáskor találtak meg. Az előkerült mennyezeti boltozat bordáit visszaépítve sikeresen helyreállították a magyarországi román kori építészet egyik legszebb emlékét, amelyet 2013 decemberében újra felszenteltek és megnyitottak. A bordás keresztboltozatú hajó még késői román, de az oroszlános freskósorral díszített szentély már Közép Európa egyik legkorábbi gótikus építménye. A hajóban az apostolokat ábrázoló falfestmények már a 14. sz. kiemelkedő alkotásai. A nyugati homlokzaton nyíló díszes, küllős rózsablakot a közelmúltban restaurálták, az eredeti darabok a kőtárba kerültek.

35. kép Melocco Miklós: Szent István megkoronázása

36. kép Dunai panoráma a Mária Valéria híddal, a Primási Palotával és a Szt. Ignác-templommal

Elhagyva a várat, 5 perc séta a **Rondella** monumentális szobra: **Szent István megkoronázása**, **Melocco Miklós** alkotása. Mind a Rondelláról, mind a Bazilika mögötti fal mellől gyönyörű panoráma tárul elénk a Dunával, a Mária-Valéria híddal, háttérben a Pilis hegyvonulatával és a túlparti Párkány (Sturovo) városával.

A Keresztény Múzeum:

A közeli Belvárosban, a **Primási Palotában** Simor János érsek által 1875-ben megnyitott Keresztény Múzeum több évszázad európai és magyarországi műkincseivel az ország leggazdagabb, igen sokoldalú egyházi gyűjteménye. Képtárának magyar, olasz, németalföldi, német és osztrák festményei a budapesti Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria után az ország harmadik legjelentősebb festészeti gyűjteményét alkotják.

A késő középkori művészet itt őrzött alkotásai közül kiemelkedő értékű Kolozsvári Tamás Kálvária-oltára, és az Úrkoporsó Garamszentbenedekről, valamint MS Mester Passióképei. Emellett jelentős az újkori festészeti gyűjteménye, rendkívül gazdag az iparművészeti és a több mint 5000 lapot számláló grafikai gyűjteménye is. A palota mellett található a Vízvárosi Loyolai Szent Ignác-plébániatemplom, a magyar barokk kiemelkedő alkotása.

A múzeum megtekintése után mintegy 50 métert tovább sétálva elérkezünk a több száz kőlépcsőből álló **Macskalépcsőhöz**, amely már a 16. sz-i metszeteken is szerepelt.

A mintegy 200 méter hosszú Várhegyre vezető kaptató a bazilikát és a várat köti össze a vízvárosi Berényi Zsigmond utcával.

37. kép A Kálvária oltár, Garamszentbenedek (fent) 38. kép Az Úrkoporsó, Garamszentbenedek, Keresztény Múzeum, Esztergom

Ezután gyalogosan, de akár autónkkal is átkelhetünk a **Mária Valéria hídon** a szlovákiai **Párkányba** (Sturovo). A Duna parti parkolóból páratlan kilátás nyílik az Esztergomi Bazilikára és az Esztergomi Várra.

39. kép Az Esztergomi Főszékesegyház és a Vár látképe Párkányból

Családi program esetén jó felüdülést nyújthat egy fürdő, wellness program is. A Vizivárosban található **Aqua sziget**: Élmény-fürdő, Wellness Világ, Egészség Központ, Szépség Központ, gyermek medencék, baba-mama szolgáltatások mind jó felfrissülést, kikapcsolódást biztosítanak. (Ez esetben szállást Esztergomban is foglalhatunk).

A **11. úton**, Pilismaróton, **Dömösön** át Visegrádra érünk. Dömösön meglátogathatjuk a 12. sz. elején Könyves Kálmán öccse, Álmos herceg által alapított prépostság romjait és hitelesen rekonstruált szép altemplomát (a nyitva tartásról ajánlatos előzetesen tájékozódni a visegrádi Mátyás Király Múzeumtól).

Visegrád:

Visegrádon szállásfoglalásra sok lehetőség kínálkozik: gyógy- és wellness szállodáktól panziókig, magánszállásokig, de érdemes előzetesen foglalni. Éttermek széles választéka nyújt gasztronómiai élményeket a környék vad és halkülönlegességeiből.

2.nap:

A Visegrádi Fellegvár két útvonalon is elérhető. Autóval a Mogyoróhegyre vezető úton, 7 km után érkezünk a Fellegvár parkolójába. Elhaladunk a **Pone Navata római erőd** és a 11. sz-ban épült **ispáni vár-romjai** mellett. Szent László itt őriztette a trónfosztott Salamon királyt (nem a Salamon toronyban, amely később épült). Az Esztergomi vár elővédjének épült ispánsági várat egy későbbi tűzvész jelentősen megrongálta, de véglegesen a tatárok rombolták le, a vele szemközt álló esperesi templommal együtt. Élmény program a gyerekeknek az útközben található **Vadspark** és a **Visegrádi Bob pálya**. A Madas László Erdészeti Erdei Iskolától nem messze lévő vadsparkban a Pilis nagyobb vadjai, gímszarvasok és vaddisznók is élnek. A mellette található játszótér és a nagy füves tér jó program a gyerekes családoknak is.

A Rév u. - Panoráma úton 5 km, kb. 8 perc autóval, 45 perc gyalog a fellegvári parkoló. Innen meredek lépcsőn jutunk fel a Fellegvárba.

40. kép A római erőd és a visegrádi ispáni vár romjai (Itt tartotta fogságban I.(Szent) László a trónkövetelő Salamon királyt)

41. kép A Visegrádi Fellegvár kapuja

A Visegrádi Fellegvár:

A várból csodálatos panoráma nyílik a Dunakanyarra. A visegrádi kettős várrendszert, a **Fellegvárat** és az **Alsóvárat** a tatárjárás után, az 1250-es években építtette **IV. Béla király** és felesége, **Laszkarisz Mária királyné** hozományából.

A Fellegvár a hegycsúcsot övező erődítés falakból, két toronyból és egy lakópalotából állt. Az Alsóvár a Duna partján épült, kaputoronnyal és őrtornyokkal, megerősített falakkal. Középpontjában egy hatalmas hatszögű lakótorony a **Vízi torony (Salamontorony)** helyezkedett el. A Fellegvárat az Alsóvárral egy meredek völgyzárófal kötötte össze, amely lefutott egészen a Duna partjáig, a hajdani Vizi bástyáig. A völgyzáró falakon vezetett a középkori Esztergomból Budáig tartó út, amelyet északon a Vizibástya kaputornya (ma is látható), délen pedig egy másik, mára eltűnt kapu zárt le. A későbbi korokban a székhelyét ide helyező **Károly Róbert** király kibővítette a várat. A Fellegvárban került sor 1335 őszén a híres **visegrádi királytalálkozóra**, amely a **Károly Róbert magyar király** által összehívott, **Luxemburgi János cseh király** és **Nagy Kázmér lengyel király** részvételével megrendezett diplomáciai csúcstalálkozó volt. Meghívottak voltak még János király fia, morva őrgróf (későbbi **IV. Károly** német-római császár és cseh király, a gótikus Prága felépítője), valamint Rudolf szász, és Wittelsbach Henrik alsó-bajor herceg. A találkozó eredményeként megszűnt a

42. kép Az erős várfalak, mögöttük a Duna

43. kép A belső várudvar

44. kép A felső panoráma terasz

Lengyelország és Csehország közötti ellenségeskedés, helyette a három ország között szövetség és kereskedelmi együttműködés jött létre. Megállapodtak a kölcsönös katonai segítségnyújtásról IV. Lajos német-római császár és II. Albert osztrák herceg ellen. Luxemburgi János lemondott lengyel trónigényéről, III. Kázmér pedig Sziléziáról, valamint azt is tudomásul vette, hogy Pomeránia a Német Lovagrend birtokában marad.

45. kép A Szentendrei-sziget csúcsa a várból

46. kép Visegrádi naplemente

Gazdasági szövetséget hoztak létre Bécs árumegállító joga ellenében. Új kereskedelmi utakat jelöltek ki, hogy kikerüljék a bécsi vámot. A Buda-Esztergom, Nagyszombat, Brünn útvonalon Buda és Brünn teljes árumegállító jogot kaptak. A lengyel-orosz kereskedelem magyarországi központja Kassa lett. Ez az együttműködés olyan sikeres volt, hogy a három királyság gazdasága ebben a korban virágkorát élte. A királyi palota történelmi falai között **a magyar, cseh-szlovák és lengyel miniszterelnök** a királytalálkozó példáját követve aláírásával létrehozta **1991-ben** azt az együttműködést, melynek neve ma: **a Visegrádi Négyek**. A fényes királytalálkozó lovagi tornáit eleveníti fel minden évben a július 2. hétfőjén megrendezésre kerülő Visegrádi Palotajátékok. A várat Nagy Lajos és Luxemburgi Zsigmond idején tovább korszerűsítették. **A várban őrizték a Szent Koronát** a koronázási ékszerekkel a 15.sz végétől 1529-ig, ekkor alapították a koronaőri tisztséget. Egy **Szent Korona rablási eset** is fűződik Visegrádhoz 1440-ben (a történetet a tatai Öregvárnál említem). **Luxemburgi Erzsébet királyné**, Habsburg Albert magyar király özvegye az így megszerzett koronával koronáztatta Fehérvárott magyar királlyá a csecsemő **V.Lászlót**, majd pedig fiával és a Szent Koronával Bécsbe menekült **III. Frigyeshez**. A koronát **Mátyás király** csak jóval később, 1463-ban, uralkodásának hatodik évében tudta csak visszavásárolni 80 ezer aranyért, ami az akkori Magyar Királyság bevételeinek harmadát-negyedét tette ki. Mátyás a Fellegvár palotaszárnyait, valamint a 15. sz. közepére elhanyagolt alsó királyi palotát késő gótikus, majd reneszánsz stílusban teljesen felújította.

47. kép A Visegrádi Királyi Palota, fölötté a hegytetőn a Fellegvár

A török időkben a vár óriási pusztítást szenvedett el, 1544-ben török kézre került. Ez után felváltva volt a török és a magyar csapatoké, majd legvégül a törökök – miután katonai célra már teljesen alkalmatlanná vált – elhagyták a szinte teljesen elpusztult várat. Nemcsak a vár, hanem a város is elpusztult, újra népesedése hosszú időt vett igénybe. A vár helyreállítására az első törekvések az 1870-es évek elején történtek, s még napjainkban is tartanak.

A vári séta során csodálatos panoráma tárul elénk, ahogy a külső és belső vár részeibe felmászunk, és meglátogatjuk a panoráma teraszt, közben megtekintjük az állandó kiállításokat: **A Szent Korona történeti kiállítás, Fegyvertörténet, Úri vadászat. A Panoptikum**, az 1335-ös visegrádi királytalálkozót idézi fel.

A Királyi Palota:

Visegrád központjában, a Fő utcában megtekinthetjük a törökidőszakor lerombolt, 1934-ben feltárt, és folyamatos rekonstrukció alatt álló Királyi Palotát. Károly Róbert és Nagy Lajos királyok után Zsigmond idejében fejezték be a ma is látható épületegyüttest. Mátyás király Európa-hírű reneszánsz palotává építtette át, ekkor készült a palota leghíresebb díszje és egyben a magyarországi reneszánsz egyik legjelentősebb emléke, a vörös márvány quattrocento **Herkules-kút**, amelyet a palota belső díszudvarával együtt 2000-ben rekonstruáltak, és megkapta az Európai Örökség címet.

A Salamon-torony:

Pár perces séta a IV. Béla által építtetett **Salamon-torony**, a néhai Alsóvár Lakótornya, amelynek belső udvarán szervezett csoportok számára a Szent György lovagrend tagjai egy **látványos lovagi tornán** mutatják be, hogy miképpen küzdöttek a harcosok a király és a királyné kegyeiért a 14. századi Visegrádon. A vidám lovagi torna bemutató után részt vehetünk **a Reneszánsz étteremben** felszolgált **ínyenc lovagi vacsoraesten** is.

48. kép A visegrádi királytalálkozó lakomája, Panoptikum

A Salamon-toronyban az ellenségeit oly gyakran karóba húzó hírhedt **Vlad Tepes**, alias **Drakula** élvezte Mátyás király "vendégszeretetét". Amikor Mátyás megtudta, hogy Drakula a török szultánnak is felajánlotta szolgálatait, elfogatta és 1462-től 12 évig ebben a lakótoronyban, őriztette az erdélyi vajdát.

Visegrád számos lovas, biciklis, gyalogos túra lehetőséget kínál, megmászhatjuk a Nagyvillám-hegy tetejére épített **Zsitvay kilátót**, kikapcsolódásként a **Thermal Hotel Visegrád** minden igényt kielégítő wellness programot kínál. Igazi gasztronómiai élményben lehet részünk több étteremben is, pl. a **Sirályban**, a **Reneszánszban** a **Nagyvillámban**, stb. A **Palotaház** a város korabeli hangulatát kívánja a látogatók számára bemutatni: Itt található Visegrád információs irodája, többnyelvű vetítőteremmel. A Mesterségek udvarán középkori mesterségek bemutatóját láthatjuk,

és kézműves termékeket is vásárolhatunk. Önkihasználó, látványkonyhás étterme kedvező áron kínál ételeket nagy választékban, terasszal a mesterségek udvarán.

49. kép A Salamon torony belső udvara: az íjászok versenye 50. kép Lovagi torna: a bajvívás

51. kép Fotózkodás: Királyok lehetünk 5 percre (Gali Sándor engedélyével)

52. kép A lovagi lakomán. (Anke és Wolfgang Pohlmann, és Tövispataki Eszter engedélyével)

53. kép Az ínycsiklandó lakoma étkei

A **Visegrádi Pisztrángos Tavaknál** az Apátkúti-völgyben bepillantást nyerhetünk a pisztrángtartás fortélyaiba, napijeggyel horgászhatunk, a kifogott halainkat kiszüthetjük az Ördögmalom Erdei Étteremben. Remek kikapcsolódási lehetőséget biztosít mindenki számára, nyugodt, szép erdei környezetben, tartalmas túránk lezárásaként.

Túránkon híres történelmi helyszíneken jártunk, érdekes és gyönyörű látnivalókat tekintettünk meg, követe híres királyaink, nagy történelmi személyiségeink nyomait. Tartalmas kirándulásunkat igény szerint akár több napra is eloszthatjuk, a családi kirándulás, vagy baráti társaságok túrája során.

Források:

www.wikipedia.hu

<https://varlexikon.hu/> ...Váarak, Kastélyok, Templomok... Tata
... Visegrád: Alsóvár (Salamon-torony)
... Visegrád: Fellegvár
... Visegrád: királyi palota
... Visegrád: Sibrik dombi ispáni vár

<https://altmarius.ning.com/>... Tatai vár az Öregtó partján...

Kirándulás a történelemben:

<https://studhist.blog.hu/> .Tatai vár az Öregtó partján,
... Esztergom – a királyi és érseki palota
... Esztergom – a vár története a XX. századig
... Esztergom – a Várhegyen tett kirándulás
... Esztergomi bazilika – a templom belső terei
... Esztergomi bazilika – építése és külső megjelenése
... Visegrád – a vár és a királyi palota története
... Visegrád – kirándulás a várhoz és a palotához

www.ekmk.hu/

www.epa.oszk.hu 2009_2_ Magyar Sion ... Cséfalvay Pál: A Mátyás-kálvária

www.esztergomorgan.synthasite.com/azorgonatortene.php

www.bazilika.esztergom.hu

www.keresztenymuzeum.hu

<http://lexikon.katolikus.hu/>

www.visegradmuzeum.hu

<https://csodalatosmagyarorszag.hu/programok/> ... Visegrádi Palotajátékok ...

Korábban elsajátított ismeretek, tudásanyag és személyes tapasztalat